

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

3. juli 2025*

[Tekst berigtiget ved kendelse af 18. september 2025]

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – de nationale retters kompetence og forpligtelser – konkursbehandling af en fysisk person – skifterettens manglende beføjelse til af egen drift at undersøge, om vilkårene i en aftale, der ligger til grund for en fordring, der er opført på fordringslisten, er urimelige – denne rets manglende beføjelse til at anordne foreløbige foranstaltninger – effektivitetsprincippet«

I sag C-582/23 [Wiszkier]ⁱ,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łódź (retten i første instans for Łódź-Śródmieście i Łódź, Polen) ved afgørelse af 2. august 2023, indgået til Domstolen den 20. september 2023, i sagen,

[Som berigtiget ved kendelse af 18. september 2025]

R.S.,

procesdeltagere:

C. S.A.,

P.C. som kurator for R.S. og M.S.,

M.K. som kurator for G. S.A.,

J.J.,

M.G.,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, I. Jarukaitis, og dommerne N. Jääskinen (refererende dommer), A. Arabadjiev, M. Condrinzi og R. Frendo,

* Processprog: polsk.

ⁱ Den foreliggende sags navn er et vedtaget navn. Det svarer ikke til et navn på en part i sagen.

generaladvokat: D. Spielmann

justitssekretær: fuldmægtig M. Siekierzyńska,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 14. november 2024,

efter at der er afgivet indlæg af:

- P.C. som kurator for R.S. og M.S., ved radca prawny M. Kiejna,
- M.K. som kurator for G. S.A., ved adwokaci P. Cieślak, M. Pyzik-Waląg, J. Szewczak, Ł. Żak og aplikant radcowski M. Pugowski,
- den polske regering ved B. Majczyna, M. Kozak, K. Rudzińska, og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel og P. Ondrůšek, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 6. marts 2025,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en konkursbehandling vedrørende R.S., en forbruger, som er personligt konkurs, vedrørende fastlæggelsen af en plan for tilbagebetaling til forbrugerens kreditorer, herunder til en bank, dvs. G. S.A. (herefter »bank G.«).

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 24. betragtning til direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»[M]edlemsstaternes retsmyndigheder og administrative organer skal råde over tilstrækkelige og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige vilkår i forbrugeraftaler til ophør.«
- 4 Dette direktivs artikel 6, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

5 Nævnte direktivs artikel 7, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

Konkursloven

- 6 Konkursbehandlingen er reguleret af ustawa – Prawo upadłościowe (lov om konkurs) af 28. februar 2003 (Dz. U. nr. 60, pos. 535) i den affattelse, der finder anvendelse på hovedsagen (Dz. U. af 2019, pos. 498, med senere ændringer), (herefter »konkursloven«).
- 7 I henhold til konkurslovens artikel 2, stk. 2, gennemføres de procedurer, der er omfattet heraf, mod fysiske personer, der ikke udøver økonomisk virksomhed, med henblik på at give fallenten adgang til sanering af den gæld, der ikke er blevet indfriet under konkursbehandlingen, og så vidt muligt at fyldestgøre kreditorernes fordringer over for vedkommende fuldt ud.
- 8 Denne lovs artikel 61 fastsætter, at fallentens formue fra datoen for konkurserklæringen bliver det konkursbo, der anvendes til fyldestgørelse af vedkommendes kreditorer.
- 9 I medfør af nævnte lovs artikel 62 omfatter konkursboet fallentens formue på datoen for konkurserklæringen og den formue, som fallenten har erhvervet under konkursbehandlingen, med forbehold af undtagelserne i samme lovs artikel 63-67a.
- 10 Det fremgår af konkurslovens artikel 63, stk. 1, nr. 2, at den del af fallentens lønindtægt, hvori der ikke kan gøres udlæg, ikke indgår i konkursmassen.
- 11 I henhold til denne lovs artikel 151, stk. 1, foretages de med konkursbehandlingen forbundne dispositioner fra tidspunktet for konkurserklæringen ved den tilsynsførende dommer, med undtagelse af de dispositioner, som skifteretten har kompetence til at foretage.
- 12 Ifølge nævnte lovs artikel 152, stk. 1, tilkommer det den tilsynsførende dommer at lede konkursbehandlingen, at kontrollere kurators handlinger, at fastlægge, hvilke af kurators handlinger der kræver den tilsynsførende dommers eller kreditorudvalgets samtykke, og at identificere fejl fra kurators side. I henhold til artikel 152, stk. 2, foretager den tilsynsførende dommer desuden de øvrige dispositioner, der er fastsat i samme lov.
- 13 Konkurslovens artikel 154 bestemmer, at den tilsynsførende dommer i forbindelse med sine handlinger har skifterettens og præsidenten for denne rets rettigheder og pligter.
- 14 Denne lovs artikel 236 fastsætter:
- »1. En kreditor, der har en fordring i fallentens personlige formue, og som agter at deltage i konkursbehandlingen, skal, når det er nødvendigt, at dennes fordring anerkendes, anmelde den til den tilsynsførende dommer inden for den i konkursdekretet fastsatte frist.

2. En kreditor har ligeledes ret til at anmelde en fordring, når den er sikret ved pant i fast ejendom, pant med eller uden rådighedsberøvelse, privilegeret krav til fordel for statskassen, skibspant eller enhver anden registrering i tingbogen eller skibsregisteret. Hvis en kreditor undlader at anmelde disse fordringer, optages de ex officio i fordringslisten.
3. Stk. 2 finder tilsvarende anvendelse på fordringer, der er sikret ved pant i fast ejendom, pant med eller uden rådighedsberøvelse, privilegeret krav til fordel for statskassen eller skibspant vedrørende aktiver, der indgår i konkursmassen, såfremt fallenten ikke hæfter med sin personlige formue, og kreditor agter at gøre sine fordringer vedrørende det pantsatte aktiv gældende inden for rammerne af konkursbehandlingen.
4. Bestemmelserne i denne artikel vedrørende fordringerne finder anvendelse på anden gæld, der skal fyldestgøres af konkursmassen.«
- 15 I nævnte lovs artikel 243, stk. 1, præciseres, at kurator efterprøver, om den anmeldte fordring støttes af fallentens regnskaber eller andre dokumenter eller af registreringer i tingbogen eller andre registre, og opfordrer fallenten til inden for en fastsat frist at afgive en erklæring om, hvorvidt han anerkender fordringen.
- 16 Samme lovs artikel 244 fastsætter, at kurator efter udløbet af fristen for anmeldelse af fordringer og efter at have prøvet de anmeldte fordringer straks udarbejder fordringslisten senest to måneder efter udløbet af fristen for anmeldelse af fordringer.
- 17 I henhold til konkurslovens artikel 260, stk. 2, stadfæster den tilsynsførende dommer fordringslisten efter indsigelsesfristens udløb, hvis der ikke er fremsat nogen indsigelse.
- 18 Det fremgår af denne lovs artikel 261, at den tilsynsførende dommer ex officio kan ændre fordringslisten, hvis han konstaterer, at der i listen er opført fordringer, der helt eller delvist savner grundlag, eller at fordringer, som burde være opført i listen, mangler, idet kendelsen om ændring af listen bekendtgøres ex officio, og at denne kendelse kan gøres til genstand for appel.
- 19 Nævnte lovs artikel 491¹⁴ bestemmer:
- »1. Efter at den endelige fordelingsplan er blevet fuldbyrdet, og når der ikke er blevet fastlagt en fordelingsplan på grund af boets utilstrækkelighed, fastlægger retten, efter at have stadfæstet fordringslisten og have hørt fallenten, kuratoren og kreditorerne, en tilbagebetalingsplan eller træffer i de i artikel 491¹⁶ omhandlede tilfælde afgørelse om fallentens gældssanering uden at fastlægge en tilbagebetalingsplan.
2. Kendelsen vedrørende fastlæggelse af en tilbagebetalingsplan eller fallentens gældssanering uden fastlæggelse af en tilbagebetalingsplan meddeles kreditorerne. Denne kendelse kan gøres til genstand for appel.
3. Når kendelsen om udarbejdelse af en tilbagebetalingsplan for fallenten eller om dennes gældssanering uden fastlæggelse af en tilbagebetalingsplan får retskraft, afsluttes sagen.«
- 20 Samme lovs artikel 491¹⁵, stk. 1 og 4, foreskriver:
- »1. Skifteretten præciserer i kendelsen vedrørende fastlæggelse af tilbagebetalingsplanen, i hvilket omfang og inden for hvilken frist, højst 36 måneder, fallenten er forpligtet til at

tilbagebetale de gældsforpligtelser, der er stadfæstet i fordringslisten, og som ikke blev fyldestgjort under behandlingen på grundlag af udlodningsplanerne, og hvilken del af fallentens gældsforpligtelser, der var opstået før datoen for afsigelsen af konkursdekretet, der vil blive eftergivet efter fuldbyrdelsen af tilbagebetalingsplanen.

[...]

4. Skifteretten er ikke bundet af fallentens holdning til vilkårene i tilbagebetalingsplanen. Med henblik på at fastlægge tilbagebetalingsplanen tager retten hensyn til fallentens indtægtsmuligheder, forsørgelsesbehovet for fallenten og de personer, over for hvem han har forsørgerpligt, herunder deres boligbehov, størrelsen af de ikke-fyldestgjorte fordringer og den faktiske mulighed for, at de i sidste ende kan fyldestgøres.«

Lov om arbejdsloven

- 21 Artikel 87 i ustawa – Kodeks pracy (lov om arbejdsloven) af 26. juni 1974 (Dz. U. nr. 24, pos. 141) i den affattelse, der finder anvendelse på hovedsagen (Dz. U. af 2022, pos. 1510, med senere ændringer), fastsætter navnlig, at der som følge af inddrivelse af anden gæld eller ved modregning af de af arbejdsgiveren udbetalte forskudsbeløb kan ske modregning med op til maksimalt halvdelen af lønindtægten.

Retsforhandlingerne og de præjudicielle spørgsmål

- 22 Den 30. marts 2007 indgik R.S., hans ægtefælle og to andre fysiske personer en aftale med bank G. om et lån med pant i fast ejendom indekseret efter schweizerfranc (CHF) på 489 821,63 polske zloty (PLN) (ca. 116 587,34 EUR) og med en løbetid på 360 måneder.
- 23 Ved kendelse af 15. oktober 2019 blev R.S. erklæret personligt konkurs, og der blev efterfølgende udpeget en kurator.
- 24 Ved kendelse af 26. april 2021 godkendt af den tilsynsførende dommer den liste over fordringer, som kurator havde udarbejdet. Størstedelen af de fordringer, der var opført på denne liste, var bank G.'s fordringer i henhold til den i hovedsagen omhandlede aftale om lån med pant i fast ejendom. Der blev ikke gjort indsigelse, og R.S. anerkendte alle disse fordringer.
- 25 Den 20. juli 2023 blev bank G. erklæret konkurs, og konkursbehandlingen blev videreført med dennes kurator.
- 26 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at det inden for rammerne af en konkursbehandling tilkommer skifteretten på grundlag af den fordringsliste, der allerede er udarbejdet af kurator og godkendt af den tilsynsførende dommer, at fastsætte en tilbagebetalingsplan for fallentens fordringer eller at fastslå, at de aktiver, der allerede er akkumuleret i konkursboet, er tilstrækkelige til at dække hele vedkommendes gæld, og at en tilbagebetalingsplan ikke er nødvendig. Denne rets afgørelse afslutter konkursbehandlingen.
- 27 I det foreliggende tilfælde er den nævnte ret Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łódź (retten i første instans for Łódź-Śródmieście i Łódź, Polen), som er den forelæggende ret. Denne er af den opfattelse, at den i hovedsagen omhandlede låneaftale med pant i fast ejendom indeholder

urimelige vilkår, der kan medføre aftalens ugyldighed, og har anført, at dette aspekt ikke er blevet undersøgt tidligere. Ifølge denne ret er bank G.'s fordringer mindre end de anmeldte eller slet ikke eksisterende.

- 28 I denne henseende har den forelæggende ret for det første anført, at selv om R.S. allerede har anerkendt alle fordringerne, fremgår det ikke af konkursbehandlingens akter, at denne part blev oplyst om den potentielt urimelige karakter af vilkårene i den i hovedsagen omhandlede låneaftale med pant i fast ejendom, eller at R.S. med fuldt kendskab til omstændighederne ville have erklæret, at han ikke gjorde krav på den beskyttelse, som han er tillagt ved direktiv 93/13. R. S.' professionelle repræsentant, som har repræsenteret ham siden den 3. november 2022, gjorde imidlertid for samme ret gældende, at denne aftale om lån med pant i fast ejendom indeholdt urimelige vilkår. Desuden har R.S. ikke haft mulighed for selv at anlægge sag med henblik på at opnå beskyttelse af sine rettigheder i henhold til dette direktiv, eftersom hans aktiver blev og bliver forvaltet af kurator.
- 29 Ifølge den forelæggende ret giver de gældende bestemmelser i den nationale lovgivning ikke skifteretten beføjelse til selv at efterprøve, om kontraktvilkårene er urimelige, når den udarbejder en tilbagebetalingsplan. Denne ret kan kun udsætte sagen og forelægge spørgsmålet for den tilsynsførende dommer med henblik på en eventuel ex officio-ændring af fordringslisten, hvilket ville medføre en forsinkelse i sagens behandling.
- 30 For det andet har den forelæggende ret anført, at det i forbindelse med en konkursbehandling er vanskeligt at fastslå, hvilket organ det i givet fald tilkommer at undersøge, om de pågældende kontraktvilkår eventuelt er urimelige. Den tilsynsførende dommer behandler nemlig kun anmeldelserne af fordringerne ud fra et formelt synspunkt og fremsender dem til kurator, som undersøger dem i realiteten og opstiller en liste over fordringerne. Den tilsynsførende dommer har derfor ikke en retlig mulighed for at ændre denne liste inden godkendelsen heraf, medmindre en person, der er bemyndiget hertil, gør indsigelse herimod.
- 31 Eftersom der i det foreliggende tilfælde ikke har været rejst nogen indsigelse, og R.S. ikke for den tilsynsførende dommer gjorde gældende, at vilkårene i den i hovedsagen omhandlede låneaftale med pant i fast ejendom var urimelige, var denne tilsynsførende dommer i henhold til national ret ikke forpligtet til at efterprøve, om der var grundlag for bank G.'s på fordringslisten opførte fordring. Det var først for den forelæggende ret, at R.S.' repræsentant fremsatte anbringendet om, at vilkårene i denne aftale om lån med pant i fast ejendom eventuelt var urimelige.
- 32 For det tredje har den forelæggende ret præciseret, at der – ifølge R.S.' udsagn – efter tilbageholdelsen af de beløb, der skulle udbetales til konkursboet, kun er et beløb tilbage, der ikke er tilstrækkeligt til, at R.S. kan forsørge sig selv og sin familie. De bestemmelser, der finder anvendelse på den i hovedsagen omhandlede konkursbehandling, gør det imidlertid hverken muligt for skifteretten eller den tilsynsførende dommer på nogen måde at handle med hensyn til størrelsen af denne tilbageholdelse.
- 33 For det fjerde og sidste har den forelæggende ret anført, at de midler, der indsamles under konkursbehandlingen, tjener til at fyldestgøre alle kreditorerne og ikke blot bank G. Henset til størrelsen af de midler, der er indbetalt til konkursboet, og til størrelsen af den øvrige gæld, kan det imidlertid vise sig, at disse midler er tilstrækkelige til at dække fordringerne, med undtagelse af bank G.'s. I henhold til arbejdslovens artikel 87 i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i

hovedsagen, bliver halvdelen af fallentens løn fortsat indeholdt med henblik på at blive tilført konkursmassen, og det er først efter konkursbehandlingens afslutning, at et eventuelt overskydende beløb udbetales til ham.

- 34 Under disse omstændigheder er den forelæggende ret af den opfattelse, at fallenten kan blive afskrækket fra at påberåbe sig den beskyttelse, der følger af direktiv 93/13, idet skifteretten, hvis vedkommende ikke har anmodet herom, hurtigere kan udarbejde en tilbagebetalingsplan for ham, der tager hensyn til hans og hans nærtståendes behov, hvilket sandsynligvis vil være forbundet med en tilbagebetaling af beløb, der er mindre end de beløb, der indeholdes i lønnen. Dette indebærer imidlertid en accept af, at fordringslisten omfatter bank G's fordring.
- 35 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (retten i første instans for Łódź-Śródmieście i Łódź) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, hvorefter skifteretten er bundet af en fortegnelse over fordringer, der er anerkendt af den tilsynsførende dommer under proceduren for konkursbehandling, således at skifteretten, der træffer afgørelse, der afslutter konkursbehandling, derved er afskåret fra at efterprøve, hvorvidt kontraktvilkår i en aftale eventuelt er urimelige?
- 2) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, der ikke tillader at anordne foreløbige [foranstaltninger] som led i konkursbehandling, således at denne lovgivning kan afholde forbrugere fra at gøre krav på den retsbeskyttelse, som forbrugerne er blevet indrømmet i henhold til [direktiv 93/13]?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 36 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse er til hinder for en national lovgivning, som inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer fastsætter, at når fordringslisten er godkendt af en retsinstans, og konkursbehandling indledes for skifteretten, er sidstnævnte bundet af denne liste, således at den hverken kan bedømme, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en på nævnte liste opført fordring er urimelige, eller ændre denne, men skal udsætte sagen og henvise spørgsmålet om disse vilkårs eventuelt urimelige karakter til denne retsinstans.
- 37 I denne henseende bemærkes for det første, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er en præceptiv bestemmelse, og at den skal anses for en norm svarende til de nationale regler i den nationale retsorden, der har rang af ufravigelige retsgrundsætninger (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl. C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 54 og 55 og den deri nævnte retspraksis).

- 38 De nationale retter skal af egen drift efterprøve, om et kontraktvilkår, der henhører under anvendelsesområdet for direktiv 93/13, er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, eftersom den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver (dom af 17.5.2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).
- 39 På grund af arten og betydningen af den offentlige interesse, som den beskyttelse, der er sikret forbrugerne, hviler på, pålægger direktiv 93/13, således som det fremgår af dettes artikel 7, stk. 1, sammenholdt med 24. betragtning hertil, derudover medlemsstaterne at fastsætte egnede og effektive midler »til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør« (dom af 9.4.2024, Profi Credit Polska (Genoptagelse af en sag, der er afsluttet ved en endelig afgørelse), C-582/21, EU:C:2024:282, præmis 73 og den deri nævnte retspraksis).
- 40 Da det spørgsmål, der er forelagt i den foreliggende sag, vedrører konkursbehandlingen af en fysisk person, der ikke udøver økonomisk virksomhed, skal det for det andet bemærkes, at EU-lovgivningen ikke harmoniserer procedurerne for undersøgelsen af den eventuelle urimelighed i et kontraktvilkår, således at disse falder under medlemsstaternes nationale retsordener i medfør af princippet om sidstnævntes procesautonomi, dog forudsat at de ikke må være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de ikke må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der er tillagt forbrugerne ved EU-retten (effektivitetsprincippet) (dom af 4.5.2023, BRD Groupe Société Générale og Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, præmis 28, og af 9.4.2024, Profi Credit Polska (Genoptagelse af en sag, der er afsluttet ved en endelig afgørelse), C-582/21, EU:C:2024:282, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis).
- 41 Hvad angår ækvivalensprincippet råder Domstolen ikke over nogen oplysninger, der kan rejse tvivl om, hvorvidt den i hovedsagen omhandlede lovgivning er i overensstemmelse med dette princip.
- 42 Hvad angår effektivitetsprincippet skal spørgsmålet om, hvorvidt en national lovgivning gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, bedømmes under hensyn til den samlede procedure, herunder procedurens forløb og særlige kendetegn, samt i givet fald de principper, der ligger til grund for den nationale retsplejeordning, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling. Imidlertid kan de særlige kendetegn ved procedurerne ikke udgøre en faktor, som kan påvirke den retlige beskyttelse, som forbrugerne nyder i medfør af bestemmelserne i direktiv 93/13 (dom af 17.5.2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 43 Når dette er sagt, har Domstolen ligeledes fastslået, at respekten for effektivitetsprincippet imidlertid ikke må føre til, at der skal kompenseres for den pågældende forbrugers fuldstændige passivitet (dom af 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 47, og af 24.6.2025, GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 Desuden indebærer medlemsstaternes forpligtelse til at sikre beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, bl.a. for rettigheder, der følger af direktiv 93/13, et krav om effektiv domstolsbeskyttelse, hvilket bekræftes i dette direktivs artikel 7, stk. 1, og ligeledes er

sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (dom af 9.4. 2024, Profi Credit Polska (Genoptagelse af en sag, der er afsluttet ved en endelig afgørelse), C-582/21, EU:C:2024:282, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).

- 45 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at en fordringsliste, der er godkendt af den tilsynsførende dommer, er bindende for skifteretten, således at denne ikke selv kan foretage faktiske konstateringer for så vidt angår eksistensen af fordringer med henblik på at fastlægge tilbagebetalingsplanen. Ifølge den forelæggende ret er det eneste middel, som skifteretten råder over med henblik på at få efterprøvet den eventuelt urimelige karakter af vilkår, der er indeholdt i en aftale, som ligger til grund for en fordring, der er opført på den af kurator opstillede og af den tilsynsførende dommer godkendte fordringsliste, at indbringe sagen for denne tilsynsførende dommer med henblik på, at denne undersøger såvel disse kontraktvilkår som nødvendigheden af en ex officio-ændring af denne liste.
- 46 Det fremgår ligeledes heraf, at skifterettens forpligtelse til at henvende sig til den tilsynsførende dommer forsinker afslutningen af konkursbehandlingen og – på grund af den fortsatte tilførelse til konkursmassen af beløb, der indeholdes i fallentens løn under hele proceduren – forlænger dennes prækære økonomiske situation. Procedurens forlængelse kan således afskrække fallenten fra at gøre sin ret til at påberåbe sig den beskyttelse, der følger af direktiv 93/13, gældende.
- 47 Som den forelæggende ret har forklaret i sit svar på Domstolens anmodning om uddybende oplysninger i henhold til artikel 101 i Domstolens procesreglement, satser en fallent generelt på, at konkursbehandlingen afsluttes så hurtigt som muligt. Ved udarbejdelsen af tilbagebetalingsplanen, som afslutter denne procedure, kan skifteretten nemlig tage hensyn til denne fallents personlige situation, til dennes udgifter og til behovet for at forsørge hans nærmeste, idet det månedlige beløb, som fallenten skal afsætte til tilbagebetaling af sin gæld efter procedurens afslutning, som oftest fastsættes til et beløb, der er lavere end det beløb, der indeholdtes i lønnen under den nævnte procedure. Samme fallent kan således for at undgå en forlængelse af konkursbehandlingen blive tvunget til ikke at gøre krav på den beskyttelse, der følger af direktiv 93/13, og til at acceptere en tilbagebetalingsplan, der omfatter en fordring, der udspringer af en aftale, der indeholder eventuelt urimelige kontraktvilkår.
- 48 Det skal i øvrigt tilføjes, at det fremgår af oplysningerne i de sagsakter, som Domstolen råder over, at risikoen for, at fallenten under konkursbehandlingen afholder sig fra at påberåbe sig, at et kontraktvilkår er urimeligt, ikke kun forekommer på det trin i denne procedure, der finder sted ved skifteretten, men ligeledes på hvert eneste trin af den nævnte procedure. Påberåbelsen af den urimelige karakter af et vilkår i en aftale, der ligger til grund for i en fordring, har nemlig under alle omstændigheder til følge, at afslutningen af samme procedure forsinkes.
- 49 Det påpeges imidlertid, at den beskyttelse, som direktiv 93/13 tildeler forbrugerne, således også omfatter tilfælde, hvor en forbruger, som med en erhvervsdrivende har indgået en kontrakt med et urimeligt vilkår, afholder sig fra at påberåbe sig dels den omstændighed, at aftalen er omfattet af direktivets anvendelsesområde, dels den urimelige karakter af det pågældende vilkår, enten fordi denne er uvidende om sine rettigheder, eller fordi denne viger tilbage for at gøre sine rettigheder gældende som følge af de omkostninger, som en retssag vil medføre (jf. i denne retning dom af 4.6.2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).

- 50 Henset til de forhold, der er nævnt i denne doms præmis 45-47, skal det derfor fastslås, at en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der kan afholde en fallent fra at gøre sin ret til at påberåbe sig den beskyttelse, der følger af direktiv 93/13, gældende, kan gøre anvendelsen af dette direktiv uforholdsmæssigt vanskelig inden for rammerne af samme procedure.
- 51 For alle tilfældes skyld skal det endvidere præciseres, at forbrugerens ret til en effektiv beskyttelse omfatter muligheden for at give afkald på at gøre sine rettigheder gældende, således at den nationale ret i givet fald skal tage hensyn til den af forbrugeren udtrykte vilje, når denne, der er bekendt med, at et urimeligt vilkår ikke er bindende, ikke desto mindre anfører, at han ikke ønsker vilkåret tilsidesat, og således giver et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 25-28 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 Der er imidlertid intet i de sagsakter, som Domstolen råder over, der gør det muligt at antage, at fallenten i det foreliggende tilfælde på et frit og informeret grundlag har givet afkald på at påberåbe sig den beskyttelse, som denne nyder i henhold til direktiv 93/13. Som generaladvokaten har anført i punkt 88 i forslaget til afgørelse, kan den omstændighed, at fallenten, uden at være repræsenteret af en advokat på dette trin af proceduren, har anerkendt fordringerne over for kurator og ikke har gjort indsigelse over for den tilsynsførende dommer, ikke anses for at være et tegn på et frit og informeret afkald på denne beskyttelse.
- 53 I en situation som den i hovedsagen omhandlede kan fallentens holdning i øvrigt ikke kvalificeres som fuldstændig passiv som omhandlet i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 43. Som anført i denne doms præmis 28 gjorde denne således for skifteretten – i det foreliggende tilfælde den forelæggende ret – gældende, at den i hovedsagen omhandlede aftale om lån med pant i fast ejendom indeholdt urimelige vilkår.
- 54 Henset til de argumenter, som M.K. har fremført i retsmødet, og hvorefter den fordringsliste, der blev godkendt af den tilsynsførende dommer, har fået retskraft, påpeges ligeledes, at denne omstændighed ikke nødvendigvis er til hinder for, at skifteretten af egen drift undersøger, om vilkårene i en aftale, som en fordring, der er opført på denne liste, hidrører fra, eventuelt er urimelige.
- 55 Som Domstolen har fastslået, er forpligtelsen til af egen drift at undersøge, om kontraktvilkår eventuelt er urimelige, begrundet i beskaffenheden og betydningen af den offentlige interesse, der ligger til grund for den beskyttelse, som direktiv 93/13 tildeler forbrugerne, således at en effektiv prøvelse af, om kontraktvilkår eventuelt er urimelige, som det kræves i medfør af direktiv 93/13, ikke ville kunne sikres, hvis retskraften omfattede retsafgørelser, som ikke henviser til en sådan kontrol (dom af 17.5.2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, præmis 50).
- 56 For så vidt som undersøgelsen af, om vilkår i en aftale, der ligger til grund for en fordring, der er opført på den af kurator godkendte fordringsliste, er urimelige, i det foreliggende tilfælde ikke har fundet sted, hvilket det i sidste ende tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, pålægger direktiv 93/13 følgelig skifteretten at vurdere, om disse vilkår eventuelt er urimelige, og at drage de nødvendige konsekvenser heraf.
- 57 Det kan kun forholde sig anderledes, såfremt den tilsynsførende dommer udtrykkeligt har anført, at denne har undersøgt, om de i hovedsagen omhandlede kontraktvilkår er urimelige, og at denne – i det mindste summarisk begrundede – undersøgelse ikke har afsløret, at der foreligger nogen

urimelige kontraktvilkår, og i øvrigt i givet fald har præciseret, at den tilsynsførende dommers vurdering efter nævnte undersøgelse ikke længere kan anfægtes, idet der ikke er anlagt sag inden for den herfor fastsatte frist (jf. analogt dom af 17.5.2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, præmis 51).

- 58 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse er til hinder for en national lovgivning, som inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer fastsætter, at når fordringslisten er godkendt af en retsinstans – uden at denne har undersøgt, om vilkårene i den pågældende aftale eventuelt er urimelige – og konkursbehandlingen indledes for skifteretten, er sidstnævnte bundet af denne liste, således at den hverken kan bedømme, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en på nævnte liste opført fordring, er urimelige, eller ændre denne, men skal udsætte sagen og henvise spørgsmålet om disse vilkårs eventuelt urimelige karakter til denne retsinstans.

Det andet spørgsmål

- 59 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse er til hinder for en national lovgivning, der inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer ikke fastsætter en mulighed for skifteretten for at anordne foreløbige foranstaltninger med henblik på at tilpasse fallentens situation i afventning af udfaldet af en undersøgelse af, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en fordring, der er opført på fordringslisten, som er godkendt af en anden retsinstans, er urimelige, uden at denne retsinstans har undersøgt, om vilkårene i den pågældende aftale eventuelt er urimelige.
- 60 Indledningsvis bemærkes for det første, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 pålægger medlemsstaterne at sikre, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, uden at den pågældende skal anlægge et søgsmål og opnå en dom, som bekræfter, at disse kontraktvilkår er urimelige. Det følger heraf, at de nationale retsinstanser har pligt til at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod (dom af 15.6.2023, Getin Noble Bank (Udsættelse af opfyldelsen af en låneaftale), C-287/22, EU:C:2023:491, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 Som anført i denne doms præmis 39 tilkommer det desuden i sidste ende medlemsstaterne i overensstemmelse med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 at sikre, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og erhvervsdrivende, til ophør.
- 62 For det andet, og således som det fremgår af denne doms præmis 40, henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, under medlemsstaternes interne retsorden i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes.
- 63 Hvad angår ækvivalensprincippet råder Domstolen ikke over nogen oplysninger, der kan give anledning til tvivl om, hvorvidt den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning er forenelig med dette princip, for så vidt som den ikke fastsætter en mulighed for, at skifteretten træffer bestemmelse om foreløbige foranstaltninger med henblik på at beskytte fallenten i forbindelse med konkursbehandlingen.

- 64 Hvad angår effektivitetsprincippet skal spørgsmålet om, hvorvidt en national lovgivning gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, således som det i det væsentlige er anført i denne doms præmis 42, bedømmes under hensyn til den samlede procedure, herunder dens forløb og særlige kendetegn.
- 65 Når dette er sagt, skal det hvad nærmere bestemt angår spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder det kan vise sig nødvendigt, at den nationale ret træffer foreløbige foranstaltninger for at sikre den effektive anvendelse af direktiv 93/13, påpeges, at nødvendigheden af sådanne foranstaltninger skal vurderes i lyset af formålet med direktiv 93/13, som er at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau (jf. i denne retning dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 37).
- 66 Den nationale ret skal således kunne anvende foreløbige foranstaltninger for at sikre den fulde virkning af de rettigheder, som forbrugeren har i henhold til direktiv 93/13.
- 67 Det er således i dette perspektiv, at Domstolen bl.a. har fastslået, at den beskyttelse, som forbrugerne er sikret ved dette direktiv, navnlig dettes artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, dermed kræver, at den nationale retsinstans, der har kompetence til at vurdere, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal kunne anordne en egnet foreløbig foranstaltning, hvis dette er nødvendigt for at sikre den fulde virkning af den afgørelse, der vil blive truffet vedrørende kontraktvilkårs urimelige karakter (dom af 15.6.2023, Getin Noble Bank (Udsættelse af opfyldelsen af en låneaftale), C-287/22, EU:C:2023:491, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).
- 68 På samme måde kan det være nødvendigt at anordne sådanne foranstaltninger, når der er risiko for, at forbrugeren under den retslige procedure, der kan være af betydelig varighed, betaler større månedlige afdrag end de faktisk skyldige beløb, såfremt det pågældende kontraktvilkår undlades anvendt, hvis dette er nødvendigt for at sikre den fulde virkning af den afgørelse, der vil blive truffet vedrørende kontraktvilkårs urimelige karakter (dom af 15.6.2023, Getin Noble Bank (Udsættelse af opfyldelsen af en låneaftale), C-287/22, EU:C:2023:491, præmis 42 og 43 samt den deri nævnte retspraksis).
- 69 I denne henseende fremgår det i første række af oplysningerne i forelæggelsesafgørelsen, at skifteretten i henhold til den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning ikke har mulighed for at iværksætte foreløbige foranstaltninger med henblik på at lette fallentens økonomiske situation i afventning af udfaldet af undersøgelsen af, om et kontraktvilkår eventuelt er urimeligt. Selv om fallenten ganske vist ikke inden konkursbehandlings afslutning tilbagebetaler de fordringer, der er opført på den af den tilsynsførende dommer godkendte fordringsliste, forholder det sig ikke desto mindre således, at fallenten under denne undersøgelse er forpligtet til fortsat at tilføre konkursmassen midler på grundlag af en fordringsliste, som potentielt indeholder en fordring, der udspringer af et sådant vilkår. Eftersom påberåbelsen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, indebærer en forlængelse af konkursbehandlingen, kan fallenten, således som det er anført i denne doms præmis 46, afskrækkes fra at gøre sin ret til at påberåbe sig den beskyttelse, der følger af direktiv 93/13, gældende. I anden række fremgår det af den forelæggende rets forklaringer, at disse midler i det foreliggende tilfælde, henset til størrelsen af de midler, der hidtil er tilført konkursmassen, og til størrelsen af samme fallents gæld, kan vise sig at være tilstrækkelige til at dække de fordringer, der er opført på denne liste, med undtagelse af bank G.'s fordring.

- 70 Det skal under sådanne omstændigheder fastslås, at en foreløbig foranstaltning, således som den forelæggende ret i det væsentlige har forklaret i besvarelsen af den anmodning om uddybende oplysninger, der er omhandlet i denne doms præmis 47, med henblik på at nedsætte de beløb, der indeholdes i fallentens løn, i afventning af en afgørelse, der afslutter undersøgelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, kan være nødvendig for at sikre den beskyttelse, der er garanteret ved direktiv 93/13, og den effektive domstolsbeskyttelse, der følger heraf, hvilket det ikke desto mindre tilkommer den forelæggende ret at afgøre.
- 71 Med henblik på denne fastlæggelse skal den forelæggende ret bl.a. vurdere, om vedtagelsen af foreløbige foranstaltninger, der består i en nedsættelse af de beløb, der indeholdes i fallentens løn, er nødvendig for at sikre dennes beskyttelse i henhold til direktiv 93/13. Med henblik herpå skal den forelæggende ret, således som generaladvokaten har anført i punkt 104 i forslaget til afgørelse, tage hensyn til alle relevante omstændigheder i den foreliggende sag, herunder navnlig, om der foreligger tilstrækkelige indicier for, at de pågældende kontraktvilkår er urimelige, til den konkrete mulighed for, at konkursmassen allerede er tilstrækkelig til at fyldestgøre kreditorerne, i givet fald med undtagelse af den omhandlede fordring, og til den nævnte fallents økonomiske situation og risikoen for, at han må bære en forlængelse af konkursbehandlingen, der kan føre til en uberettiget forringelse af hans økonomiske situation, mens han afventer dennes afslutning.
- 72 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse er til hinder for en national lovgivning, der inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer ikke fastsætter en mulighed for skifteretten for at anordne foreløbige foranstaltninger med henblik på at tilpasse fallentens situation i afventning af en afgørelse, der afslutter undersøgelsen af, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en fordring, der er opført på den af en anden retsinstans godkendte fordringsliste, er urimelige, uden at denne retsinstans har undersøgt, om vilkårene i den pågældende aftale eventuelt er urimelige.

Sagsomkostninger

- 73 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler**

skal fortolkes således, at

disse er til hinder for en national lovgivning, som inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer fastsætter, at når fordringslisten er godkendt af en retsinstans – uden at denne har undersøgt, om vilkårene i den pågældende aftale eventuelt er urimelige – og konkursbehandlingen indledes for skifteretten, er sidstnævnte bundet af denne liste, således at den hverken kan bedømme, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en på nævnte liste opført fordring, er urimelige,

eller ændre denne, men skal udsætte sagen og henvise spørgsmålet om disse vilkårs eventuelt urimelige karakter til denne retsinstans.

- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet,

skal fortolkes således, at

disse er til hinder for en national lovgivning, der inden for rammerne af en konkursbehandling af fysiske personer ikke fastsætter en mulighed for skifteretten for at anordne foreløbige foranstaltninger med henblik på at tilpasse fallentens situation i afventning af en afgørelse, der afslutter undersøgelsen af, om vilkårene i en kreditaftale, som ligger til grund for en fordring, der er opført på den af en anden retsinstans godkendte fordringsliste, er urimelige, uden at denne retsinstans har undersøgt, om vilkårene i den pågældende aftale eventuelt er urimelige.

Underskrifter